

Jubileumtentoonstelling 20 jaar Smak

Van mini tot XXL: het Smak showt zijn collectie

Drieduizend stuks bevat de collectie van het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst, alias het Smak in Gent. Een jubileumtentoonstelling brengt een ruim overzicht, verspreid over het volledige gebouw. Te zien: de eerste grote aanwinsten onder Jan Hoet, van Joseph Beuys tot Francis Bacon, maar ook recente installaties, schenkingen, vergeten figuren en een halve eeuw aan topstukken van eigen bodem.

GEERT VAN DER SPEETEN

'Weg' van Lois Weinberger, boven de inkomhalle van het Smak. © Alexander Meeus

LOIS WEINBERGER De wegen van de kever

Meer dan dertig werken van Lois Weinberger bezit het Smak. De Oostenrijkse tuinman-kunstenaar – hij noemt zich agrarische werker – is een favoriet van directeur Philippe Van Cauteren. 'Jan Hoet had een heilige drieuldigheid', zegt hij. 'Zijn protagonisten waren Joseph Beuys, Marcel Broodthaers en Panamarenko. Bij mij zijn dat Mark Manders, Zvi Goldstein en Lois Weinberger. Sleutelfiguren, waar zich clusters van andere kunstwerken aan vastgehaakt hebben.'

'Weg', de muurschildering die boven de balie prijkt, verbeeldt het grillige patroon van een spoorzoeker:

een kever die zijn weg uitvat onder de schors van een boom. 'Het lijkt op een ruggengraat, een neuraal systeem, een plattegrond van een utopische stad', zegt Van Cauteren. 'Voor mij heeft het een sterke symbolische waarde: het is de imprint van de hele tentoonstelling. Ze dirigeert de toeschouwer niet in één richting, maar nodigt uit tot een labyrintische verkenning.'

Sinds de jaren 70 zijn de Tiroler Lois Weinberger en zijn echtgenote Franziska gefascineerd door onkruid en spontane vegetatie die traditioneel op braakland woekeren. Weinberger koestert de natuur in de periferie en

hoe ze ons verbindt. Hij maakte vlecht van pollen gras of een gebedenboek van tabaksbladeren. Hij gaf het onkruid aan de Reichstag in Berlijn water en stelde inventarissen van medicinale planten samen. Zijn *Green man*, samengesteld uit distels, werd door het Centre Pompidou beleefd geweigerd 'om restauratorische redenen'. Nu maakt het deel uit van de Smak-collectie.

Van Cauteren: 'Weinberger stelt hiërarchieën in vraag. De tweedeling tussen natuur en cultuur, het primitieve en het hogere, is volgens hem een grove misvatting.'

ARTUR BARRIO Landschap met koffie

Voor Artur Barrio, een voortrekker van de Braziliaanse kunstscene, moet kunst uit het leven groeien. Voor hem is ze geen afgewerkt, verhandelbaar object, geen relikwie. Ze is immaterieel, tijdelijk, telkens anders: als een uitsnede uit het leven.

De ruimtevullende installatie *Interminável* ('eindeeloos') was eerder in het Smak te zien in 2005, in een tentoonstelling die zijn werk koppelde aan dat van Joseph Beuys. Net als de Duitse sjamaan gebruikte Barrio vergankelijke materialen met een symbolische lading. De verduis-

'Interminável', installatie van Artur Barrio. © Smak

terde openingszaal bezorgde de bezoeker al meteen koffiegrijs aan zijn schoenen: Barrio had een landschap uitgetekend met gemalen koffie, in een cirkel gestapelde broden, lampen aan kabels en een rode sofa. Op de wanden had hij poëtische teksten aangebracht, maar evengoed als een ambtenaar zijn werken genoteerd. Plannen deed hij in een hoek. Dit was kunst waarin hij een week lang geleefd had. En die ook een politieke commentaar inhield op de Braziliaanse koffie-economie.

Philippe Van Cauteren: 'Art-

ur Barrio grijpt met zijn kunst naar een nultoestand, naar de essentie. Daarbij stelt hij onze obsessie met het immateriële aan de kaak, het bewaren en behouden van dingen. Voor een museum dat zijn werk aankoopt, zoals het Smak deed, vormt dit een uitdaging. Hoe het vasthouden, documenteren, reconstrueren? Er bestaat al een schriftje van met aantekeningen. Voor de tentoonstelling komt Barrio *Interminável* opnieuw installeren, maar dan als een nieuw hoofdstuk. De broden en de koffie liggen al klaar.'

Panamarenko's pronkstuk in het halfrond van het MSK. © Smak

PANAMARENKO Luchtschip voor de legende

De laatste keer was de *Aeromodeller* te zien in de Moskovi Biennale in 2013. Bij ons moet je al teruggaan tot de grote Panamarenko-retrospectie in 2005 in Brussel. Maar nu hangt de 'zeppelin' weer een half jaar op zijn vertrouwde plaats: in het halfrond van het Museum voor Schone Kunsten in Gent.

Jan Hoet verwierf de *Aeromodeller* voor zijn tentoonstelling *Kanot in Europa na '68* (1980), als kersvers directeur van het Museum voor Hedendaagse Kunst in Gent. Het bijna dertig meter lange luchtschip werd het grootste werk uit de latere Smak-collectie. Panamarenko maakte het tuig voor de tentoonstelling *Sonsbeek buiten de perken* in 1971. Verschillende testvluchten mislukten. Er bestaat een hilarisch filmpje waarin de kunstenaar, in de tuin van zijn collega Jef Geys in Balen, de monumentale zeppelin in de lucht probeert te krijgen.

De *Aeromodeller* is een ode aan de verbeelding, op een buitenmaatse schaal. 'Dit werk vat Panamarenko's kunstenaarschap perfect samen', zegt Smak-directeur Philippe Van Cauteren. 'Hij is het prototype van de bricolage-wetenschapper die faalt als ingenieur, maar uitblinkt als poëet. Zijn werk blijft immers populair. Het grijpen naar het onmogelijke, de overmoed van Icarus: zowel een kind als een intellectueel vatten er onmiddellijk de essentie van.'

Het ballonvormige lichaam, gemaakt van aan elkaar gekleefde stroken pvc, is kwetsbaar. In 2005 onderging het een restauratie in een leegstaande kerk in Gent. De verharde kunststof werd behandeld, de doorgezakte korf hersteld, de hechtingen werden gerepareerd. Om hem te kunnen installeren, moet de *Aeromodeller* eerst uitgerold worden en twee dagen acclimatiseren.

Smak-directeur Philippe Van Cauteren bij zijn favoriete werk. © Alexander Meeus

CHARBEL-JOSEPH H. BOUTROS Op de rand van het verdwijnen

Een grafietstift rust op twee spijkers aan de wand. Daarboven: twee lijnen die een driehoek vormen. Ze zijn getekend met het bewuste potlood, dat daardoor een fractie kleiner is geworden.

Dead drawing (2011) is een piepklein werkje van de Libanese kunstenaar Charbel-Joseph H. Boutros, het allerkleinste stuk uit de Smak-collectie. Maar het roept een wereld van betekenis op.

Philippe Van Cauteren over zijn favoriete werk: 'Boutros is een meester van de spaarzaamheid. Heel zijn melancholische oeuvre past bij wijze van spreken in een valies. *Dead drawing* zegt veel met weinig. Het balanceert op de rand van het ver-

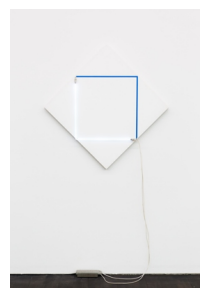
dwijnen, tussen zichtbaar en onzichtbaar. Boutros voert het liefst elke keer zelf uit, als een ritueel. De sporen van de handeling raken aan afscheid, aan een laatste moment, aan vergankelijkheid ook. Het is een minuscule *memento mori*, dat een hele muur nodig heeft om tot zijn recht te komen.'

'Ik kan begrijpen dat nogal wat mensen hier hun schouders bij zullen ophalen. Maar kunstenaarschap heeft voor mij niet alleen te maken met wat iemand maakt, het gaat ook over hoe hij of zij in de wereld staat. De bescheidenheid en eenvoud die Boutros toont, vind ik ontroerend schoon. Ik zou er zelf niet toe in staat zijn.'

FRANÇOIS MORELLET Spel met licht en lijnen

De Fransman François Morellet begon als abstracte kunstenaar in de jaren 50. Steeds meer liet hij het toeval, de beweging en de optische effecten een rol spelen. Zijn beeldtaal is minimalistisch en wordt gevormd door vierkanten en driehoeken. In 1968 kocht de Vereniging voor het Museum van Hedendaagse Kunst, de voorloper van het Smak, als eerste museuminstelling een werk van Morellet aan. Zo groeide een band, die later nog versterkt zou worden door de generuze schenking van de Brusselse verzamelaar Henri Chottau. Die schonk het Smak na zijn dood 25 werken, die de hele carrière van Morellet omvatten. Pittig detail: het museum moest er meteen vier van verkopen, om de successie te kunnen betalen. Daarna financierde het Smak ook een publicatie en een hommagetentoonstelling, waardoor Morellet zijn plaats kan opeisen tussen groten als Ellsworth Kelly of Sol LeWitt.

Van Cauteren: 'Niet elke schenking of legaat aanvaardt we. Ze moet een belangrijke toets doorstaan: de werken moeten zinvol ingebed kunnen worden in de verzameling. In het geval van Morellet was er al een sleutelwerk aanwezig, een *carrière* uit zijn kinetische periode.

'2 carrés' van François Morellet. © Alexander Meeus

Het was logisch dat we hierop verder bouwden. Vaak groeit er zo een mooie driehoek: tussen kunstenaar, verzamelaar en het museum, als de uiteindelijke bestemming. Ook hier: Morellet was nauw betrokken bij de uitbouw van Chottau's verzameling.' In de jubileumtentoonstelling hangt *2 carrés*, een werk dat het midden houdt tussen sculptuur en schildjerij. In dit spel met licht en lijnen bouwen neop en acryldoek aan een vierkant uit.